

MATEMATIKA FANIDA ARIFMETIK MASALALAR YECHISHNI O'RGATISH METODIKASI

Sharofutdinova Ra'noxon Shavkatovna

Farg'ona davlat universiteti Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasida (PhD), katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Arifmetik masalalarni yechish orqali qurilishni, xo'jalik va madaniyatni, mamlakatning qurilish madaniyati, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish sohasidagi yutuqlar bilan tanishib boradilar.

Kalit so'z: arifmetika, masala, murakkab masala, sodda masala

- Arifmetik masalalarni 2 turga bo'lish mumkin.
a) Bitta arifmetik amallar bilan yechiladigan sodda masalalar;
b) Ikki va undan ortiq amallar bilan yechiladigan murakkab masalalar.

Turli xildagi sodda masalalarni yechish jarayonida o'quvchilar arifmetik amallarning ma'nosini tushiniib, qaysi xolda qaysi amalni qo'llash mumkinligini bilib oladilar. Arifmetik amallarni qo'llashda murakkab masalalarni yechishga asta sekin o'tib boriladi. Arifmetik masalalarni yechish orqali qurilishni, xo'jalik va madaniyatni, mamlakatning qurilish madaniyati, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish sohasidagi yutuqlar bilan tanishib boradilar. Masalalar yechish orqali o'quvchilar yozma va og'zaki hisoblash qobiliyatini, murakkab masalalarni yechish orqali esa sonli formulalarni o'zlashtirish qobiliyatini rivojlantiradi. Arifmetik masalalarni yechishda arifmetik amallarni xossa va qonuniyatlaridan foydalaniladi. Masala yechish ketma – ketligida quyidagilarni amalga oshirish lozim:

- Masalani tanlashni o'rganish va'ni mustaqil o'qiy olish.
- Masalani dastlabki taxlil qilish, ma'lumni nomalumdan ajratish, berilgan bilan izlanayotganlar orasida bog'lanish o'rnatish.

Masalani qisqa yozish masalasi. Sodda masalalarni yechishda amal tanlashni asoslab berish va murakkab masala taxlilini amalga oshirish so'ngra yechish rejasini tuzish.

1. Masalani dastlabki analiz qilish (ma'lumni noma'lumdan ajrataolish malakasi).

Ma'lumni noma'lumdan, muhimni nomuhimdan ajratish, masalada berilganlar bilan izlanayotganlar orasidagi bog'lanishni ochish - bu eng muhim malakalardan biri. Bunday malakaga ega bo'lmay turib, masalalarni mustaqil yechishga o'rganib bo'lmaydi.

2. Masalani qisqa yozish malakasi. Masala matni ustida og'zaki ishlagandan keyin uning mazmunini matematik atamalar tiliga o'tkazish va qisqa yozuv shaklidagi matematik strukturasi belgilash kerak (rasmlar, chizmalar, sxemalar, jadvallar).

3. Qisqa yozuv bo'yicha har bir son nimani ko'rsatishini tushuntirish va masala savolini takrorlash. Shuni nazarda tutish kerakki, barcha hollarda ham qisqa yozuvni bajarish bilan bir vaqtda masala shartining tahlil ham amalga oshiriladi. Aslini aytganda, qisqa yozuvning vazifasi shundan iborat. Haqiqatan ham masala shartining qisqa yozuvi o'quvchilar xotirasiga tayanch bo'lib, son ma'lumotlarni tushunish va ajratish imkonini beradi, shu bilan birga ularning ratsional yozilishi masalada nima berilgan va nimani izlash kerakligini bayoniy tushuntirish imkonini yaratadi.

4. Sodda masalalarni yechishda amal tanlashni asoslab berish va murakkab masala tahlilini amalga oshirish, so'ngra yechish rejasini tuzish malakasi. Oldin sodda masalani

yechishda amal tanlash masalasini qarab chiqishga to'xtalamiz. Bu malaka birinchi sinfdan boshlab tarkib topa boshlaydi, ikkinchi va uchinchi o'quv yillarida yanada rivoj toptiriladi, ya'ni ba'zi tanish masalalarga nisbatan amal tanlash ishini bajarish asosi o'zgartiriladi.

5.Yechimni bajarish uni o'qituvchi talabiga mos qilib rasmiylashtirish va masala savoliga javob berish malakasi. Sodda masalalardan boshlaymiz. Soddamasalani arifmetik usul bilan ham, algebraik usul bilan ham yechish mumkin. Bu o'rinda masalalarni arifmetik usul bilan yechish haqidagina so'z boradi, masalani algebraik usulda yechish keyinroq alohida qaraladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Oljayevna, O., & Shavkatovna, S. (2020). The Development Of Logical Thinking Of Primary School Students In Mathematics. *European Journal Of Research And Reflection In Educational Sciences*, 8(2), 235-239.
2. Uljaevna, U. F., & Shavkatovna, S. R. (2021). Development And Education Of Preschool Children. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(2), 326-329.
3. Shavkatovna, S. R. N. (2021). Methodical Support Of Development Of Creative Activity Of Primary School Students. *Conferencea*, 74-76.
4. Ra'Noxon, S. (2022). Boshlang'Ich Maktab o'Quvchilarida Matematikaga Munosabat. *Ijtimoiy Fanlarda Innovasiya Onlayn Ilmiy Jurnali*, 2(11), 203-207.
5. Shavkatovna, S. R. (2021). Methodological Support For The Development Of Primary School Students' Creative Activities. *Texas Journal Of Multidisciplinary Studies*, 2, 121-123.
6. Shavkatovna, S. R. (2021). Improvement Of Methodological Pedagogical Skills Of Developing Creative Activity Of Primary School Students. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(10), 289-292.
7. Шарофутдинова, Р., & Абдуллаева, С. (2022). Фикрлаш Қобилиятини Ривожлантиришда Ментал Арифметика. *Ijtimoiy Fanlarda Innovasiya Onlayn Ilmiy Jurnali*, 2(11), 235-239.
8. Maxamadaliyevna, Y. D., Oljayevna, O. F., Qizi, T. D. T., Shavkatovna, S. R. N., & Anvarovna, A. O. (2020). Pedagogical Features Of Mental Development Of Preschool Children. *Solid State Technology*, 63(6), 14221-14225.
9. Sharofutdinova, R. I., Asadullaev, A. N., & Tolibova, Z. X. (2021). The Factors And Basic Concepts Determining Community Health. *Central Asian Journal Of Medical And Natural Science*, 2(5), 376-379.
10. Iqboljon, S. (2022). Boshlang'Ich Sinf o'Quv Jarayonida Axborot Texnologiyalaridan Foydalanish. *Ijodkor o'Qituvchi*, 2(20), 137-140.
11. Iqboljon, S. (2022). Kompyuter Yordamida Darslarni Tashkil Etish. *O'zbekistonda Fanlararo Innovatsiyalar Va Ilmiy Tadqiqotlar Jurnali*, 1(9), 246-249.
12. Sharofutdinov, I. (2023). Development Of Acmeological Competence Of Future Educators In The Conditions Of Informing Education. *International Bulletin Of Applied Science And Technology*, 3(5), 424-429.
13. Sharofutdinov, I. (2023). The Actual Status Of The Methodology Of Developing Acmeological Competence Of Future Educators In The Conditions Of Informing Education. *Академические Исследования в Современной Науке*, 2(12), 206-213.
14. Sharofutdinov, I. (2023). Bo 'Lajak Pedagoglarning Akmeologik Kompetentligini Rivojlantirish Metodikasining Amaliyotda Qollash. *Педагогика и Психология в Современном Мире: Теоретические и Практические Исследования*, 2(7), 54-58.
15. Sharofutdinov, I. (2023). Pedagogik-Psixologik Fanlarning Bo 'Lajak Pedagoglarning Akmeologik Kompetentligini Rivojlantirishdagi o 'Rni. *Общественные Науки в Современном Мире: Теоретические и Практические Исследования*, 2(6), 17-24.

ILM FAN YANGILIKLARI KONFERENSIYASI

30-MAY

ANDIJON, 2024

16. Sharofutdinov, I. (2023). Ta'limni Axborotlashtirish Sharoitida Bo 'Lajak Pedagoglarning Akmeologik Kompetentligini Rivojlantirish Mexanizmlarini Takomillashtirishning Pedagogik Tizimi. *Инновационные Исследования в Современном Мире: Теория и Практика*, 2(14), 13-19.
17. Sharofutdinov, I. (2023). Ta'limni Axborotlashtirish Sharoitida Bo 'Lajak Pedagoglarning Akmeologik Kompetentligini Rivojlantirish Modeli. *Наука и Технология в Современном Мире*, 2(13), 77-84.
18. Sharofutdinov, I. (2023). Structure And Components Of The Development Of Acmeological Competence Of Future Educators In The Conditions Of Education Information. *International Bulletin Of Applied Science And Technology*, 3(4), 574-580.
19. Sharofutdinov, I. (2023). Forms Of Self-Development In Future Pedagogues Based On The Acmeological Approach In The Process Of Informatization Of Education. *Science And Innovation*, 2(B3), 5-8.
20. Usmonjon o'g'li, s. I. (2022). Ta'lim Tizimida Raqamli Texnologiya. *Innovative Developments And Research In Education*, 1(12), 120-128.
21. Шарофутдинова, Р., & Абдукодиров, Б. (2023). Технологик Таълим Жараёнида Ўқувчиларининг Ижодий Фаолиятини Ривожлантириш Омиллари Ва Тамойиллари. *О'zbekistonda Fanlararo Innovatsiyalar Va Ilmiy Tadqiqotlar Jurnali*, 2(19), 862-868.